Cumhuriyet Dönemi'nde Deneme

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- Deneme Türk edebiyatında **Tanzimat Dönemi**'nde görülse de nitelikli örnekleri **Cumhuriyet Dönemi**'nde verilmiştir.
- **1923-1960:** Cumhuriyet öncesinde başka türlerde eser veren Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Refik Halit Karay, Ziya Osman Saba, Sadri Ertem ilk yıllarda deneme de yazmıştır. Denemelerde çoğunlukla **sanat, edebiyat ve dil** konuları işlenmiş; 1950'lerden sonra sanat ilkeleri, edebî ve toplumsal konular da ele alınmıştır.
- **Nurullah Ataç:** Türün temsilcisi kabul edilir; Türkçenin yabancı sözcüklerden arındırılmasına önem vermiş, günlük konuşma diline yakın, **devrik cümleli** ve kendine özgü sözcüklerle yazmıştır. Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözden Söze, Ararken, Diyelim (deneme); Günce (günlük).
- **1923-1960 diğer yazarlar:** Sabahattin Eyüboğlu (Mavi ve Kara), Suut Kemal Yetkin (Edebiyat Konuşmaları, Düşün Payı), Ahmet Hamdi Tanpınar (Beş Şehir), Yahya Kemal (Aziz İstanbul), Abdülhak Şinasi Hisar.
- **1960 sonrası:** Siyasi ve sosyal olaylar ile bilim ve teknolojideki gelişmelerden etkilenen deneme **konu bakımından çeşitlenmiş**, çok sayıda deneme yazılmıştır.
- **1960 sonrası yazarlar:** Nermi Uygur (Dilin Gücü, Yaşama Felsefesi), Cemil Meriç (Bu Ülke, Mağaradakiler, Kırk Ambar), Salâh Birsel (Kahveler Kitabı, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu), Mehmet Kaplan (Nesillerin Ruhu, Kültür ve Dil), Sabahattin Kudret Aksal, Oktay Akbal, Doğan Hızlan, Enis Batur.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Deneme türündeki eserleri yazarlarıyla eşleştiriniz.
1. Beş Şehir 2. Aziz İstanbul 3. Mavi ve Kara 4. Bu Ülke 5. Günlerin Getirdiği
a) Nurullah Ataç b) Cemil Meriç c) Ahmet Hamdi Tanpınar d) Sabahattin Eyüboğlu e) Yahya Kemal

2 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Denemenin nitelikli örnekleri Cumhuriyet Dönemi'nde verilmiştir.
( ) Nurullah Ataç, Türkçenin yabancı sözcüklerden arındırılmasına önem vermiştir.
( ) 1923-1960 arası denemelerde en çok sanat, edebiyat ve dil konuları işlenmiştir.
( ) 1960 sonrasında deneme, konu bakımından daralmıştır.
( ) Nermi Uygur, felsefe kökenli bir deneme yazarıdır.

3 Cumhuriyet Dönemi'nde deneme türünün temsilcisi kabul edilen, Türkçenin yabancı sözcüklerden arındırılması çabalarıyla tanınan yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cemil Meriç
B) Salâh Birsel
C) Mehmet Kaplan
D) Enis Batur
E) Nurullah Ataç

4 Ahmet Hamdi Tanpınar'ın deneme türündeki eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mavi ve Kara B) Beş Şehir C) Bu Ülke D) Nesillerin Ruhu E) Kahveler Kitabı

5 Boşlukları doldurunuz.
Deneme, Türk edebiyatında ..... Dönemi'nde görülse de türün gerçek anlamda nitelikli örnekleri ..... Dönemi'nde verilmiştir.

6 Aşağıdaki yazarlardan hangisi **1960 sonrası** deneme yazarları arasında yer almaz?

A) Nurullah Ataç
B) Cemil Meriç
C) Salâh Birsel
D) Mehmet Kaplan
E) Nermi Uygur

7 Aşağıdakilerden hangisi Cemil Meriç'in eserlerinden biridir?

A) Beş Şehir
B) Mağaradakiler
C) Aziz İstanbul
D) Karalama Defteri
E) Edebiyat Konuşmaları

8 Boşlukları doldurunuz.
1960 sonrasında deneme türü, toplumda görülen ..... ve ..... olaylardan, bilim ve teknolojideki gelişmelerden etkilenerek konu bakımından çeşitlilik kazanmıştır.

9 Aşağıdakilerden hangisi Nurullah Ataç'ın üslup özelliklerinden biri **değildir**?

A) Ağır, süslü ve yabancı sözcüklerle yüklü bir dil kullanması
B) Devrik cümleleri sıkça kullanması
C) Günlük konuşma diline yer vermesi
D) Kendine özgü bir sözcük kadrosu oluşturması
E) Yalın ve içten bir anlatımı benimsemesi

10 Aşağıdakilerden hangisi Salâh Birsel'in eseridir?

A) Beş Şehir
B) Mavi ve Kara
C) Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu
D) Günce
E) Nesillerin Ruhu

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki deneme yazarlarını iki gruba ayırınız: 1923-1960 arası / 1960 sonrası
Nurullah Ataç – Nermi Uygur – Sabahattin Eyüboğlu – Cemil Meriç – Ahmet Hamdi Tanpınar – Salâh Birsel – Yahya Kemal – Doğan Hızlan

12 "Felsefe öğrenimi görmüş, Türkçenin felsefe dili olarak gelişmesine katkı sağlamıştır. Denemelerinde dil, kültür ve yaşama felsefesi gibi konuları mantık çerçevesinde ve toplumsal yönleriyle ele almıştır."
Bu parçada tanıtılan deneme yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Nurullah Ataç
B) Salâh Birsel
C) Yahya Kemal
D) Sabahattin Eyüboğlu
E) Nermi Uygur

13 Edebiyat tarihçisi kimliğiyle de tanınan; Nesillerin Ruhu, Kültür ve Dil, Büyük Türkiye Rüyası adlı eserlerin yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cemil Meriç
B) Suut Kemal Yetkin
C) Doğan Hızlan
D) Mehmet Kaplan
E) Nurullah Ataç

14 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Beş Şehir'de Ankara, Erzurum, Konya, Bursa ve İstanbul anlatılır.
( ) Suut Kemal Yetkin ağırlıklı olarak sanat ve edebiyat üzerine denemeler yazmıştır.
( ) Cemil Meriç yalnızca şiir türünde eser vermiştir.
( ) Günce, Nurullah Ataç'ın günlüğüdür.
( ) Mavi ve Kara, Sabahattin Eyüboğlu'nun denemelerinden oluşur.

15 1923-1960 arasında yazılan denemelerde en çok işlenen konular aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Bilim, teknoloji ve iletişim
B) Köyden kente göç ve gecekondu
C) Savaş, esaret ve sürgün
D) Moda, eğlence ve spor
E) Sanat, edebiyat ve dil

16 Aşağıdakilerden hangisi Suut Kemal Yetkin'in deneme türündeki eserlerinden biridir?

A) Kahveler Kitabı B) Bu Ülke C) Beş Şehir D) Edebiyat Konuşmaları E) Diyelim

17 Cumhuriyet öncesinde başka türlerde eser verip Cumhuriyet'in ilk yıllarında deneme türünde de yazan sanatçılar arasında aşağıdakilerden hangisi yer **almaz**?

A) Yahya Kemal
B) Enis Batur
C) Ahmet Haşim
D) Refik Halit Karay
E) Ziya Osman Saba

18 1960 sonrasında deneme türünün konu bakımından çeşitlenmesinin iki nedenini yazınız.

19 Aşağıdaki eser–tür eşleştirmelerinden hangisi **yanlıştır**?

A) Günce – deneme
B) Beş Şehir – deneme
C) Mavi ve Kara – deneme
D) Karalama Defteri – deneme
E) Kültür ve Dil – deneme

20 Nurullah Ataç'ın dil anlayışı ile deneme üslubu arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? İki cümleyle açıklayınız.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Cumhuriyet Dönemi denemesiyle ilgili aşağıdaki bilgiler veriliyor:
I. İlk yıllarda yazılan denemelerde sanat, edebiyat ve dil konuları ağırlıktadır.
II. Nurullah Ataç'ın denemeleri Türk edebiyatının özgün örnekleri arasında sayılır.
III. 1960 sonrasında deneme türüne yönelen yazar sayısı azalmıştır.
IV. Tanpınar ve Yahya Kemal de deneme türünde eser vermiştir.
Bu bilgilerden hangileri **doğrudur**?

A) I ve III B) II ve IV C) I, II ve IV D) II, III ve IV E) I, II, III ve IV

22 Aşağıdaki eser–yazar eşleştirmelerinden hangisi **yanlıştır**?

A) Beş Şehir – Ahmet Hamdi Tanpınar
B) Karalama Defteri – Nurullah Ataç
C) Mağaradakiler – Salâh Birsel
D) Düşün Payı – Suut Kemal Yetkin
E) Dilin Gücü – Nermi Uygur

23 "Şiirleriyle tanınan bu sanatçının İstanbul'u, şehrin semtlerini ve Türk tarihinin sürekliliğini anlatan düzyazıları, ölümünden sonra kitaplaştırılmıştır. Bu yazılarda şehir, bir milletin geçmişiyle bugününü birleştiren bir hafıza olarak görülür."
Bu parçada sözü edilen eser aşağıdakilerden hangisidir?

A) Beş Şehir B) Mavi ve Kara C) Aziz İstanbul D) Kahveler Kitabı E) Kırk Ambar

24 "Cumhuriyet'in ilk yıllarında yazılan denemelerde yeni bir kültürün temellerini arayan bir kaygı sezilir. Yazarlar; sanat, edebiyat ve dil üzerine düşünürken aslında nasıl bir toplum olunacağı sorusuna da cevap arar. 1950'lerden sonra bu kaygı yerini daha geniş bir merakın ürünü olan çok sesli bir tartışmaya bırakır."
Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine **ulaşılamaz**?

A) İlk yılların denemelerinde toplumsal bir kaygı vardır.
B) İlk yıllarda sanat, edebiyat ve dil üzerine düşünülmüştür.
C) Denemeler yeni bir kültür arayışını yansıtmıştır.
D) 1950'lerden sonra denemedeki tartışma ortamı çeşitlenmiştir.
E) 1950'lerden sonra deneme yazarlarının sayısı azalmıştır.

---

25 (I) Nurullah Ataç, yazılarında devrik cümleleri sıkça kullanmıştır. (II) Ahmet Hamdi Tanpınar, Beş Şehir'de Ankara, Erzurum, Konya, Bursa ve İstanbul'u anlatmıştır. (III) Cemil Meriç, düşüncelerini Bu Ülke adlı eserinde deneme türünde dile getirmiştir. (IV) Salâh Birsel, Nesillerin Ruhu adlı eserin yazarıdır. (V) Nermi Uygur, felsefe öğrenimi görmüştür.
Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde **bilgi yanlışı** yapılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

---

26 Aşağıdakilerden hangisi 1960 sonrası denemeyi 1923-1960 arası denemeden ayıran en belirgin özelliktir?

A) Kişisel görüşlerin kanıtlama amacı gütmeden anlatılması
B) Siyasi-sosyal olaylar ile bilim ve teknolojideki gelişmelerin etkisiyle konu çeşitliliği kazanması
C) Samimi ve içten bir üslubun benimsenmesi
D) Düzyazı biçiminde yazılması
E) Yazarın kendi kendisiyle konuşur gibi yazması

---

27 "Bir dili zenginleştiren, dışarıdan aldığı sözcükler değil, kendi köklerinden türettikleridir. Yazar, halkın ağzında yaşayan sözcüğe güvenmeli; bulamadığını türetmekten korkmamalıdır. Kulağa yabancı gelen her yeni sözcük, zamanla dilin evine alışan bir konuk gibidir."
Bu parçadaki görüşler, aşağıdaki deneme yazarlarından hangisinin dil anlayışıyla en çok örtüşür?

A) Nurullah Ataç
B) Cemil Meriç
C) Salâh Birsel
D) Suut Kemal Yetkin
E) Yahya Kemal

---

28 Aşağıda yazar – dönem – eser bilgileri verilmiştir. Hangisinde **yanlışlık** vardır?

A) Cemil Meriç – 1960 sonrası – Kırk Ambar
B) Nurullah Ataç – 1923-1960 – Sözden Söze
C) Mehmet Kaplan – 1960 sonrası – Büyük Türkiye Rüyası
D) Nermi Uygur – 1923-1960 – Mavi ve Kara
E) Ahmet Hamdi Tanpınar – 1923-1960 – Beş Şehir

29 "Şehirlerin de bir hafızası var bence. Yıkılan her eski çeşme, sökülen her kaldırım taşı o hafızadan bir sayfa koparıyor. Yeni binalara karşı değilim; yalnızca bir şehrin geçmişini unutarak büyümesinin, çocukluğunu hatırlamayan bir insanın büyümesine benzediğini düşünüyorum. Belki yanılıyorum, ama eski bir sokakta yürürken hâlâ birilerinin sesini duyar gibiyim."
Bu parçaya göre yazarla ilgili aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

A) Şehirleri hafızası olan canlılara benzettiği
B) Eski yapıların yıkılmasından üzüntü duyduğu
C) Görüşünde yanılıyor olabileceğini kabul ettiği
D) Şehirlerde yeni yapılaşmaya tamamen karşı çıktığı
E) Kişisel duygularını içtenlikle dile getirdiği

30 1960 sonrası denemedeki konu çeşitliliğini göz önünde bulundurarak deneme yazmak için güncel bir konu seçiniz. Konunuzu ve denemenizin ana düşüncesini birer cümleyle yazınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**